



ÅRSÖVERSIKT 2014

MUST

ÅRSÖVERSIKT 2014

MILITÄRA UNDERRÄTTELSE- OCH SÄKERHETSTJÄNSTEN

INNEHÅLL

DEL 1 INLEDNING	5
Chefen Musts förord	5
DEL 2 UNDERRÄTTELSETJÄNST	7
Översikt över försvarsunderrättelseverksamheten	7
Att lägga pussel	9
Händelser 2014	10
Must stödjer i utlandet	12
DEL 3 SÄKERHETSTJÄNST	15
Översikt över den militära säkerhetstjänsten	15
Besök i kryptofabriken	19
C Must - Försvarsmaktens säkerhetsskydds- och informationssäkerhetschef	19
Underrättelsehotet – Must arbete för ett bättre säkerhetsmedvetande	21
DEL 4 ANDRA SIDOR AV MUST	25
Samordning och utveckling av underrättelse- och säkerhetstjänsten i Försvarsmakten	25
Huvudmannaskapet för Sveriges försvarsattachéer	27
Tillsyn av Must	28
Must utåt	31
Must 20 år!	32
Verksamhetsidé och vision	33
DEL 5 KORTA FAKTA OM MUST	35



Foto: Niklas Ehlen

DEL 1 INLEDNING

Chefen Musts förord

2014 var ett händelserikt år. Som vanligt är avsikten med årsöversikten att förmedla några nedslag i allt det som Must har gjort under året. Året har ställt stora krav på Must. Tack vare kompetenta och flexibla medarbetare har vi kunnat leverera det som våra uppdragsgivare har frågat efter. Must har levererat underrättelser till regeringen och Försvarsmakten. Must har också lett säkerhetstjänsten i Försvarsmakten, samordnat signal-skyddet för totalförsvaret och hållit samman Försvarsmaktens utveckling av underrättelse- och säkerhetstjänsten. Bland annat.

Under året har det inträffat dramatiska händelser i Ukraina. Rysslands agerande har lett till ökade spänningar. Den militära aktiviteten i vårt närområde har ökat. Även Försvarsmakten har utökat sin verksamhet i Östersjöområdet. Den militära insatsen i Afghanistan har minskat drastiskt och fått en annan inriktning. Samtidigt togs de första stegen mot FN-insatsen i Mali under 2014. Som en följd av striderna i Irak och Syrien har också hotet från internationell terrorism förändrats. Allt detta och mycket annat påverkar naturligtvis Must.

Intresset för informationssäkerhet har ökat under 2014. Massmedia har uppmärksammat några av de risker och utmaningar som hela samhället står inför på det området. Det är viktigt att alla, inklusive Försvarsmakten, har en god uppfattning om hot och risker när det gäller informationssäkerhet. Det är också viktigt att vidta konkreta åtgärder för att nå rätt nivå på informationssäkerheten.

2014 var också det år då Must firade 20 år i sin nuvarande form. Vi har tagit tillfället i akt att blicka tillbaka på historien, men vi har också använt jubileet som ett verktyg för att öka den inre sammanhållningen. 20-årsfirandet var en bra tidpunkt att formulera en ny vision och en ny verksamhetsidé för Must. De presenteras i årsöversikten.

Ett händelserikt år innebär ett år fyllt av lärdomar. De lärdomarna tar vi till oss så att vi kan fortsätta utvecklas. År 2015 kommer alldeles säkert att bjuda på nya utmaningar.


Gunnar Karlson
Chef Must



DEL 2 UNDERRÄTTELSETJÄNST

Översikt över försvarsunderrättelseverksamheten

Musts uppgift är att identifiera, bevaka och bedöma yttre hot mot Sverige och svenska intressen i utlandet, inom den inriktning som regeringen har beslutat om. Underrättelserna ska vara ett stöd för svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Must ska ge förvarning om utvecklingen i omvärlden, så att uppdragsgivarna inte överraskas.

Världen förändras – med den förändras Musts uppgifter

Underrättelsetjänstens uppgifter förändras till följd av omvärldsutvecklingen. Under det kalla kriget kraftsamlade underrättelsetjänsten sina uppgifter till närområdet. Berlinmurens fall och Warszawa-paktens upplösning innebar strategiska förändringar, som gjorde att de yttre militära hoten mot Sverige minskade. Must fick då ändrade uppgifter

och stor vikt lades vid internationella insatser och militära förhållanden som låg bortom närområdet.

Must har fått ett breddat arbetsområde sedan mitten av 1990-talet, från framför allt det traditionellt militära i vårt närområde (såsom andra nationers styrkeförhållanden), till att omfatta bland annat IT-hot, terrorism och spridning av massförstörelsevapen. Den nya hotbilden mot Sverige har förändrats. Från att andra nationer utgjorde det främsta hotet, kan hoten nu också komma från icke-statliga organisationer, nätverk och enskilda. Denna utveckling har bland annat lett till att Must har ökat sitt samarbete med andra underrättelsetjänster och säkerhetstjänster i Sverige och utomlands.

Konflikter, terrorattentat, tester av nya vapensystem och andra viktiga säkerhetspolitiska händelser

Begreppet försvarsunderrättelseverksamhet används i juridiska och formella sammanhang och beskriver den underrättelsetjänst som bedrivs inom ramen för Försvarsmakten. Det tydliggör skillnaden bland annat mot polisens och säkerhetspolisens ansvarsområden. Den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) är den enhet inom Försvarsmakten som bedriver försvarsunder-

rättelseverksamhet. Det gör vi på uppdrag av regeringen. Årligen vänder sig regeringen till Must med en inriktning, inom vilken uppgifter ges till Must. I inriktningen beskrivs vilka verksamhetsområden som regeringen vill att Must ska prioritera under året. Regeringen beslutar även vilka resurser Must ska få tilldelade och hur vi ska rapportera tillbaka till regeringen.

som snabbt uppmärksammas i media (både traditionella och sociala) skapar efterfrågan på snabb information och analys. Men underrättelsearbetet måste också vara långsiktigt – inte bara händelsestyrt. Det handlar om att kartlägga aktörers förmåga och avsikt, förstå de globala och lokala processerna, och därigenom förutse stegvisa förändringar i den säkerhetspolitiska och militära miljön.

Hur går underrättelseprocessen till?

I korthet går underrättelseprocessen ut på att hämta in information som bearbetas, analyseras och därefter rapporteras. Informationen prioriteras efter regeringens inriktning. Musts bedömningar bygger i de flesta fall på information från flera olika typer av källor och analytikerns expertis och hantverk. Bedömningar kan bygga på information som hämtas in från öppna källor, liksom från tekniska och personbaserade källor, och samverkan. Must har även möjlighet att inom regeringens inriktning ta del av information från Försvarets radioanstalt.

Under 2014 har underrättelsetjänsten följt utvecklingen i Ukraina och kontinuerligt rapporterat till regeringskansliet och Överbefälhavaren. Andra områden som har haft högt fokus under året har utgjorts av utvecklingen i närområdet, IT-hot och utvecklingen inom internationell terrorism. Must



Foto: Håkan Nyström

har under 2014 avslutat sitt stöd på plats i Afghanistan och startat stöd till den nya insatsen i Mali.

Underrättelsetjänst för Försvarets behov

Must bedriver också militär underrättelsetjänst till stöd för Överbefälhavaren, i enlighet med dennes inriktning. Uppgifterna till Must omfattar stöd med bedömningar för ÖBs långsiktiga utveckling av Försvarets förmågor och förband, krigsplanläggning, ledning, planering och genomförande av militära insatser i närområdet och i de internationella insatsområdena. Must är ålagd att kontinuerligt följa den militära utvecklingen och verksamheten i närområdet.

Att lägga pussel

Vi gillar att lägga pussel! Inom den underrättelsefamilj vi är medlemmar i har alla en egen roll att spela. En del är bättre på att hitta bitar som har en viss form och vissa är bäst på att hitta bitar med en viss färg. En del är experter på att hitta sammanhang där bitarna passar in. Just så är det inom underrättelsefamiljen.

Allt börjar med att Regeringen och Försvaretsmakten på årsbasis talar om för oss vilket eller vilka pussel vi skall lägga och vilka vi inte skall lägga. SIUN, Datainspektionen och Riksrevisionen kontrollerar att vi inte håller på med fel pussel.

När vi väl vet vilka pussel som skall läggas så samlar vi familjen och beskriver vilken bild som finns på kartongen, även om den bilden ibland kan vara suddig. Sedan fördelar vi på Must, som är den sammanhållande familjemedlemmen, uppgifter till de olika specialisterna inom familjen. Någon får i uppgift att leta alla blå bitar (Signalunderrättelser), någon får i uppgift att hitta alla kantbitar (Bildunderrättelser) och någon får i uppgift att hitta alla bitar med träddeklar på (Mänskliga källor) och så vidare.

På regelbunden basis träffas vi allihop och försöker lägga vårt pussel. Experten talar om vilka bitar som fattas och letandet fortsätter. Det kan ju vara så att den som var bäst på blå bitar råkar hitta en träbit och då måste de övriga delges för att informationen ska kunna användas av någon annan.

Det kan ju vara så att ingen i familjen har rätt bit och då kan det vara lämpligt att fråga någon annan familj i det internationella underrättelsesamhället, eftersom vi vet att de är bra på just den bit vi saknar. Det kan även vara så att vi har en bit över som inte passar till vårt pussel som vi kan byta med, för att istället få en pusselbit som passar just vårt motiv.

När pusslet är färdiglagt kan vi presentera det för våra uppdragsgivare.



Händelser 2014

Utvecklingen i närområdet

2014 har varit ett år då mycket av arbetet på Must har handlat om vårt närområde. Som en följd av Ukraina-krisen har närområdet fått ökad militärstrategisk betydelse. Närvaron av ryska och västliga

förband i närområdet har ökat, vilket innebär en ökad risk för konfrontationer och incidenter. Den svenska Försvarsmakten har också ökat sin övningsverksamhet i Östersjöområdet.

Rysslands annektering av Krim och intervention i östra Ukraina 2014 visar, liksom invasionen av Georgien 2008, på Rysslands ökande benägenhet att med militära medel ta ensidiga strategiska initiativ på grannländers territoriella bekostnad. Den övergripande ryska säkerhetspolitiska ambitionen är att stärka stormaktsrollen och begränsa västs – i synnerhet Natos – inflytande i ryskt närområde, primärt före detta Sovjetunionen.

De ryska stormaktsambitionerna innebär att landet har en relativt låg tröskel för ensidigt agerande utifrån snävt definierade nationella intressen. Ambitionerna innebär också att det för Ryssland är viktigt att markera sin militära förmåga i det säkerhetspolitiska gränsland mellan Ryssland och Nato som det svenska närområdet utgör.

Den pågående ryska militärreformen är den största i Ryssland sedan andra världskriget. Målsättningen är att skapa ett modernt, högteknologiskt och rörligt försvar baserat på förband med hög insatsberedskap och hög tillgänglighet. Reformen har börjat ge varaktiga resultat. Ökningen av antalet ständigt insatsberedda förband medför en ökad förmåga att med kort förvarning agera. Detta ställer bland annat krav på att Försvarsmakten och Must har en god omvärldsuppfattning.

Terrorism

De senaste fyra årens säkerhetspolitiska förändringar i Mellanöstern och Nordafrika har påverkat hotet från terrorism globalt. Det har skett en markant ökning av antalet individer som lämnar sina hemländer för att ansluta sig till väpnade grupper och terroristnätverk i konfliktområden. Vilken avsikt och förmåga som dessa individer har när det gäller att stödja, planera och utföra attentat både utomlands och i sina hemländer är en högaktuell fråga. Detta är något som sysselsätter säkerhets- och underrättelsetjänster och brottsbekämpande myndigheter världen över. I väst har allmänheten blivit varse hotet i samband med utförda och avvärdade attentat i en rad länder.

För svenskt vidkommande har efterfrågan på de kunskaper som Must har om den säkerhetspolitiska utvecklingen i utlandet ökat i takt med behovet av att identifiera hoten. I Musts uppdrag ingår att rapportera om yttre hot mot rikets säkerhet och ett målinriktat arbete pågår för att ytterligare stärka Sveriges beredskap för att avvärja hotet från terrorism. Detta arbete inkluderar hot mot svenska intressen generellt och mot Försvarsmakens egen personal både här hemma och i internationella insatser.

Must stödjer i utlandet

Must stödjer Försvarens internationella insatser. Vårt stöd behövs för att kunna bedöma såväl hotbilden mot svensk trupp som den säkerhetspolitiska utvecklingen i regionen.

Nedtrappning i Afghanistan...

2014 var året då Försvarens under högtidliga former markerade slutet på ett långt engagemang i Afghanistan. Då hade vi funnits i landet i tretton år, i form av stödjande styrka till insatsen ISAF. Den 10 maj 2014 talade dåvarande försvarsministern, Karin

Enström, vid en ceremoni i Mazar-e Sharif, den bas i norra Afghanistan där Sverige har varit representerat. Ceremonin innebar slutet på det svenska förbandsbidraget inom ISAF.

Den internationella operationen i Afghanistan inleddes sent under 2001. På Must har vi arbetat med Afghanistan ungefär lika länge. 2004 öppnades Must första NIC, National Intelligence Cell, i landet. Den var lokaliserad i huvudstaden Kabul. Då Försvarens utvecklade det svenska truppbidraget i norra Afghanistan, och överlämnade den svenska basen "Northern Lights" till den afghanska försvarsmakten, innebar det också slutet för Musts närvaro i landet. Efter tio år på plats stängde Must ner all verksamhet den 5 september 2014, och den sista personalen då på plats flög tillbaka hem till Sverige.

Insatsen i Afghanistan har inneburit många nya erfarenheter för Musts verksamhet. Tydligast är att vi under tiden skapat förbandet NUE (Nationella Underrättelseenheter). NUE är ett förband som arbetar med att sätta upp deskar hemma i Sverige, och placera ut personal där det behövs i världen. Ett annat exempel är att vi under tioårs-perioden då vi befann oss i Afghanistan utvecklade och upprätthållde ett National Intelligence Support Team (NIST), som var lokaliserat på den svenska basen i Mazar-e

Sharif. NISTen fokuserade all sin verksamhet till att stödja den svenske kontingentschefen på plats. Det ledde till att vi lättare kunde leverera underlag både till kunderna på plats i insatsområdet och till dem på hemmaplan. Erfarenheterna från Afghanistan tar vi omhand och vidareutvecklar kontinuerligt i Musts fortsatta stöd till internationella insatser.

Under 2014 bidrog Musts utsända in i det sista med att följa händelseutvecklingen i Afghanistan. Vid årets början var vi fullt representerade med två grupper fördelade på ISAFs Högkvarter i Kabul och Camp Marmal i Mazar-e Sharif. När planet lyfte den 5 september var det ett stridspar som lämnade Camp Marmal.

Även om Must genom NUE inte längre finns på plats i landet så fortsätter vi vårt arbete. Från Högkvarteret bevakar Must fortfarande utvecklingen i Afghanistan för att tillgodose svenska uppdragsställdes behov kopplade till Försvarens medverkan med några tiotal personer i den nya internationella insatsen, som kallas Resolute Support Mission (RSM).

...Och nya utmaningar i Mali

Samtidigt som verksamheten i Afghanistan minskade i omfattning påbörjades arbetet med en ny internationell insats. Under början av 2014

NUE: den avdelning vid Must som ansvarar för stödet till internationella insatser

Desk: tillfällig arbetsgrupp med uppgift att stödja en internationell insats

NIC/NIST: underrättelseenheter med uppgift att inhämta, analysera och delge underrättelser i ett insatsområde under ledning av Must.

ISAF: International Security Assistance Force

DEL 3 SÄKERHETSTJÄNST

Översikt över den militära säkerhetstjänsten

påbörjades förberedelser för ett svenskt deltagande inom ramen för den FN-ledda insatsen Minusma i Mali. Must beslutade att en Malidesk skulle upprättas med syfte att förse såväl Regeringskansliet som Försvarmakten med underrättelser.

NUE avdelade personal att ingå i insatsen inom ramen för Minusma. Malidesken har under året haft ett högt tryck på sig till följd av uppdragsgivarnas

behov av underrättelser och säkerhetsunderrättelser. Desken har under 2014 producerat en rad skriftliga rapporter och genomfört en stor mängd föredragningar både för Regeringskansliet och Försvarmakten.

Igångsättandet av Maliinsatsen har bekräftat en gammal sanning – underrättelsetjänsten skall vara på plats tidigt. NUE levererar. ■



Foto: Carl-Axel Blomdahl/Försvarmakten

Den militära säkerhetstjänstens uppgift är att upptäcka, identifiera och möta säkerhetshot som riktas mot Försvarmakten och Försvarmaktens intressen i Sverige och utomlands. Säkerhetsintressen som är intressanta för Försvarmakten är bland annat personal, materiel, information, anläggningar och den verksamhet Försvarmakten deltar i.

Säkerhetskontoret skyddar oss från säkerhetshot

Must är, utöver försvarsunderrättelsetjänsten, också ansvarig för den militära säkerhetstjänsten. De som på Must har ansvaret för den militära säkerhetstjänsten arbetar på Säkerhetskontoret (SÄKK). Säkerhetskontorets arbete omfattar säkerhetsunderrättelsetjänst, säkerhetsskyddstjänst och signalskyddstjänst. Säkerhetsunderrättelsetjänstens uppgift är att klarlägga och motverka främmande underrättelseverksamhet och annan säkerhetshotande verksamhet mot Försvarmakten och dess säkerhetsintressen.

Syftet med åtgärderna är att säkerställa att det vi vill skydda förblir skyddat, det vill säga har en god nivå av säkerhetsskydd. För att kunna göra det jobbar

vi med att identifiera och prioritera skyddsvärda tillgångar och bedöma säkerhetshot, sårbarheter och risker. Signalskyddstjänst kan du läsa om längre fram, i avsnittet om hur vi jobbar med krypton.

2014 har varit ett händelserikt år också för den militära säkerhetstjänsten. Utvecklingen i Ukraina och närområdet, och den ökade exportverksamheten av bland annat Gripen, har lett till att det finns ett ökat intresse från andra underrättelseorganisationer. Vi har därför behövt arbeta för att vår skyddsvärda information stannar hos oss.

Nya utmaningar med modern utveckling

I och med att den tekniska utvecklingen går allt snabbare ställs nya krav på vårt arbete. Försvarmaktens skyddsvärda tillgångar finns i allt större utsträckning hos andra myndigheter och företag. Det är ytterligare en anledning till att informationssäkerhet, det vill säga hur vi skyddar vår egen information, är ett område som kommer att öka i betydelse de kommande åren. Under 2014 har vi därför varit delaktiga i skrivandet av en rapport tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Försvarets radioanstalt (FRA) och Rikspolisstyrelsen (RPS) som behandlar

just trender inom informationssäkerheten. Du som är nyfiken hittar ”Informationssäkerhet – trender 2015” på MSBs hemsida: www.msb.se

Vi har också haft anledning att granska hur vi själva använder oss av våra egna informationssystem. Det är viktigt att vi har en god översikt och tillräckligt med resurser för att driva och förvalta

våra egna system på ett säkert sätt. Därför har vi under året genomfört ett omfattande arbete med granskning och rådgivning till olika IT-projekt inom Försvarsmakten. Under året har Säkerhetskontoret också förhandlat fram avtal med Nederländerna och Finland för att möjliggöra export och samverkan inom våra områden.



Foto: Nicklas Gustafsson/Combat Camera

SAMFI

Den nationella handlingsplanen för samhällets informationssäkerhet publicerades 2012. MSB tog fram handlingsplanen på uppdrag av regeringen i samråd med övriga myndigheter som ingår i Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI). Dessa är Försvarets materielverk, Sveriges certifieringsorgan för IT-säkerhet (CSEC), FRA, Post- och telestyrelsen (PTS), Säkerhetspolisen/Rikskriminalpolisen och Försvarsmakten. I handlingsplanen ingår ett trettiotal åtgärdsplaner för att öka informationssäkerheten i samhället. Nyckelområden är samverkan för att motverka och hantera allvarliga IT-incidenter och åtgärder för att öka medvetenheten om behovet av informationssäkerhet i samhället. Ett viktigt syfte med planen är att ge viktiga samhällsaktörer stöd för att förbättra sin informationssäkerhet. Bland dessa finns myndigheter, landsting och kommuner men också privata företag. Arbetet med handlingsplanen kommer att avslutas 2015. Under de senaste två åren har myndigheterna i SAMFI och många andra aktörer i samhället genomfört ett stort antal aktiviteter för att öka samhällets informations- och cybersäkerhet. Ett antal av de åtgärder som presenteras i planen är genomförda och för det stora flertalet åtgärder har arbetet kommit en lång väg. Inför det sista årets arbete med handlingsplanen är det dags att göra ett bokslut.

NSIT – nytt samarbete möter allvarliga IT-hot

Nationell samverkan till skydd mot allvarliga IT-hot, NSIT, är en samverkansform mellan Must, Säpo och FRA. Under 2013-2014 genomfördes det som ett pilotprojekt, som slutfördes under hösten 2014. Pilotprojektet bedömdes som lyckat, och därför beslutades att permanenta samarbetet inom NSIT. Genom NSIT analyserar och bedömer vi hot och sårbarheter som gäller allvarliga eller kvalificerade IT-angrepp mot våra mest skyddsvärda nationella intressen. Vi utvecklar samverkan för att försvåra för en kvalificerad angripare att komma åt eller skada svenska skyddsvärda civila och militära resurser.

Under 2014 har vi genomfört flera delprojekt inom NSIT. Dessa har bland annat varit *hotanalyser, förvarning och upptäckt och hantering av incidenter*. I det här arbetet har representanter från alla tre organisationerna varit med. Resultatet av arbetet använder vi för att försvåra för en angripare som vill komma åt eller skada svenska skyddsvärda civila och militära resurser. Genomförandet av projekten har också lett till att kontaktnätet mellan våra myndigheters specialister har fördjupats. Det leder till att vi alla har en bättre förmåga att i framtiden tillsammans möta komplexa och allvarliga IT-angrepp.

”Chefen för militära underrättelse- och säkerhetstjänsten är Försvarens säkerhetsskyddschef och utövar kontroll över säkerhetsskyddet i enlighet med 6 § säkerhetsskyddsförordningen (1996:633) samt är tillika Försvarens informationssäkerhetschef.”

Foto: Anton Thorstensson/Försvarens

C Must - Försvarens säkerhetsskydds- och informationssäkerhetschef

Must ansvarar för Försvarens säkerhetsskydd och informationssäkerhet. Chefen för Must utövar sin roll som säkerhetsskydds- och informationssäkerhetschef i möten med Försvarens ledning, FML. Must ansvarar också för att leda ärenden som rör dessa områden med hjälp av Säkerhetskontoret. Under 2014 har Must genomfört ett antal aktiviteter, och vid ett antal tillfällen också fattat beslut om säkerhetsskyddsåtgärder.

Bland annat har Must deltagit i beredningen av Försvarens bidrag till justitiedepartementets utredning om en ny säkerhetsskyddslagstiftning. Utredaren lämnar det slutliga betänkandet till regeringen tidigt 2015. Must har också varit delaktig i arbetet med utbyggnaden och utvecklingen av Försvarens befintliga och kommande IT-system. I den processen har ett antal säkerhetsskyddsbeslut tagits, för att säkerställa att de nya systemen kommer att hålla måttet säkerhetsmässigt.

På uppdrag av regeringen utövar Must rollen som Nationell säkerhetsmyndighet – NSA. Den rollen har lett till att vi har stöttat Försvarens materielverk i de bilaterala förhandlingar som de har haft med

Brasilien, för att skapa *generella säkerhetsskyddsavtal* (GSA). C Must undertecknade avtalet för Sveriges räkning den tredje april. Under året har SÄKK också slutfört bilaterala förhandlingar om generella säkerhetsskyddsavtal med Georgien. Dessa undertecknade stf C Must för Sveriges räkning den tolfte november 2014.

Besök i kryptofabriken

Försvarens ansvar är att leda och samordna Signalskyddstjänsten inom totalförsvaret. I Försvarens Säkerhetskontoret på Must som har fått denna uppgift. Signalskyddets syfte är att förhindra att obehöriga får insyn och kan påverka telekommunikationssystem och IT-system med hjälp av till exempel kryptografiska metoder.

Det vanligaste sättet att skydda sig är genom kryptosystem. Ett kryptosystem som är godkänt för att skydda rikets säkerhet kallas för signalskyddssystem. Ett kryptosystem omvandlar, med hjälp av kryptonyckel och kryptoalgoritm, klartext till

krypterad text så att endast den som har tillgång till kryptonyckel och algoritm kan dekryptera och få fram klartexten. Förutom själva krypteringsapparaten ingår även regelverk, kryptonycklar och utbildning i ett signalskyddssystem.

Säkerhetskvalificeringsförordningen säger att alla kryptosystem som används för att skydda hemliga uppgifter som kan skada rikets säkerhet måste vara godkända av Försvarmakten. Det är för att de ska kunna stå emot hotet från avancerade system av exempelvis främmande underrättelsetjänster. Signalskyddssystem kan också användas för att skydda annan känslig information. Must har tillsammans med MSB och FRA under 2014 lanserat en informationskampanj i syfte att öka användningen av signalskydd för känslig information hos myndigheter.

Genom Säkerhetskontoret krävställer, utvecklar, granskar och godkänner Must alla signalskyddssystem. Det gör vi tillsammans med Försvarets materielverk och industrin. I dagsläget finns drygt 40 olika sådana system i drift vid 45 centrala myndigheter. Sådana system finns dessutom vid länsstyrelser och inom polisen.

Kan man prata hemligt på en mobiltelefon?

Att utveckla nya system är en stor utmaning. Kraven från användarna är höga – helst ska man kunna surfa med mobilen och samtidigt kunna prata hemligt. Detta är i princip omöjligt. Ju mer funktionalitet som byggs in i ett system desto mer komplex blir systemet och desto svårare blir konstruktion, granskning och verifiering. Med andra ord vill ofta användarna bygga in funktioner medan ansvariga för signalskyddet vill att kryptoapparaten ska vara så enkel som möjligt. Många användare ska kunna använda ett signalskyddssystem efter kort utbildning – detta ökar kraven på användarvänlighet och att det inte ska gå att göra fel.

”Vi ska inte hitta en nål i en höstack utan vi ska garantera att höstacken inte innehåller några nålar.”

För att granska en signalskyddsprodukt behövs kryptologer, hårdvaruexperter, mjukvaruexperter, penetrationstestare och så kallade fuzz-testare, som skickar olika former av data till apparaten för att verifiera att den inte betar sig oväntat. Alla dessa kompetenser finns på Must. Att produkterna ofta kopplas mot internet gör att systemen även utgör ett intrångsskydd för det nätverk som kryptoapparaten ska skydda. Detta innebär att apparaten – förutom

att kryptera och dekryptera – också ska skydda emot att en hackare kan ta sig förbi den och in i nätverket. Kryptoapparaten måste alltså ”skydda sig själv” mot intrång, en tuff uppgift idag. Detta ställer höga krav på design, till exempel ”röd-svartseparering” vilket innebär att all data som förflyttas från den hemliga sidan till den öppna sidan ska passera kryptochipet.

För ett system som krypterar kvalificerat hemlig information, som är hemlig i femtio år, i hastigheter upp till flera gigabit per sekund är kraven oerhört höga. Must ska garantera att systemet inte har några brister, till skillnad från en hackare som ”bara” behöver hitta en brist. *Vi ska inte hitta en nål i en höstack utan vi ska garantera att höstacken inte innehåller några nålar.* Denna typ av produkter kallas för högassuransprodukter. Ordet assurans står för tilltro till att en produkt gör vad den ska och ingenting annat.

Utan kryptonycklar går ett signalskyddssystem inte att använda. Must producerar och distribuerar kryptonycklar till alla myndigheter och organisationer som använder signalskyddssystem, det rör sig om drygt en miljon kryptonycklar per år. Arbetet med produktion, förpackning och distribution omfattas av mycket höga krav på säkerhet, noggrannhet och spårbarhet.

Underrättelsehotet – Must arbete för ett bättre säkerhetsmedvetande

Underrättelseverksamhet mot Sverige pågår ständigt

Främmande underrättelseaktörer finns representerade både i Sverige och där försvarsmaktspersonal befinner sig utanför vårt land. De har till uppgift att genom öppna och dolda metoder förse sina beslutsfattare med svar på de frågeställningar de fått med sig hemifrån.

Dessa aktörer är intresserade av information om Försvarets skyddsvärden, men också av personal inom Försvarmakten med begärlig information, kunskaper eller förmågor. Denna underrättelseverksamhet pågår ständigt, den är långsiktig och systematisk. I de kriser, konflikter och incidenter som drabbar oss och vårt närområde vill också de aktörer som deltar ha en underrättelsegenererad lägesbild för att kunna ta rätt beslut. Detta får till sin naturliga följd att kunskapen kring en del av våra skyddsvärden, som Säkerhetskontoret ska bidra till att skydda, kan hotas.

“Främmande underrättelsetjänster studerar och väljer noga ut de individer som de tror kan komma att vara dem till gagn i ett senare skede av arbetslivet.”

Must ansvar för att utbilda Försvarens personal om hoten från främmande underrättelsetjänster

För att förhindra att information sprids till fel personer genomför Must utbildningar både bland förband och till enskilda individer. Detta gör vi inte bara för att uppmärksamma dem om hotet, utan också för att informera om att Försvarens personal har en skyldighet att bidra till att göra säkerhetsarbetet mer effektivt. Skulle en anställd vara med om något de uppfattar som misstänkt, så uppmanas de att rapportera detta till närmaste chef och/eller förbandets säkerhetschef. Genom att förstå underrättelsehotets omfattning kan Försvarens personal alltså hjälpa till med att upptäcka dessa hot, och bidra till att stödja bearbetning och analys för att klarlägga hoten.

Underrättelsehotet är en realitet oavsett om en anställd befinner sig på sitt förband, är utomlands eller på semester. Främmande underrättelsetjänster studerar och väljer noga ut de individer som de tror kan komma att vara dem till gagn i ett senare skede av arbetslivet. Olika former av det som på fackspråk kallas subversion förekommer också mot Sverige och svenska intressen utomlands. Exempelvis förekommer det i vissa länder tydliga påverkans-

operationer mot svensk personal som syftar till att minska personalens möjlighet att utföra sitt arbete.

Utöver att utbilda finns inom Musts mandat även möjligheten att motverka underrättelsehot. Detta gör vi genom att: samarbeta med polisiära myndigheter för att förhindra att militärteknologi exporteras till länder med vapenembargo; se till att tillträdesskydd vid skyddsobjekt förbättras; att säkerhetsprövningen av ny personal förses med så bra information som möjligt samt att kryptoutrustning används på rätt sätt. Dessutom finns möjligheten för Must att avbryta eller följa pågående underrättelseinhämtning, då vi upptäckt sådan.

Konsekvenserna för Försvarens makten av ett aktivt och stundtals aggressivt beteende från främmande underrättelsetjänster leder till en sammanfattande säkerhetshotbedömning där underrättelsehotet är ”förhöjt” (nivå tre på en femgradig skala). Även framöver kan vi förvänta oss att hotet från främmande makt fortgår. Sådant som spelar in för det framtida underrättelsehotet är den geopolitiska utvecklingen i närområdet. Både militära, ekonomiska, men även politiska skeenden kan få effekter som påverkar hur främmande underrättelsetjänster agerar mot Sverige och Försvarens makten. ■



Foto: Johan Lundahl/Combat Camera

DEL 4 ANDRA SIDOR AV MUST

Samordning och utveckling av underrättelse- och säkerhetstjänsten i Försvarsmakten

Den förändrade bilden i närområdet har tydliggjort att underrättelse- och säkerhetstjänsten kontinuerligt behöver utvecklas och anpassas.

Som nämnts tidigare i den här skriften är det Must som har ansvaret att leda och samordna utvecklingen av underrättelse- och säkerhetstjänsten i Försvarsmakten. Vårt mål är att skapa största möjliga effekt av de förband, skolor och centra som utför uppgifter inom området. Must är dock inte ansvarigt att leda dessa enheter. Istället löser vi uppgiften framför allt genom att samarbeta och samverka med de olika enheterna.

Under 2014 har vi påbörjat arbetet med att uppdatera en enhetlig systemsyn för underrättelse- och säkerhetstjänsten. Systemsynen ska hjälpa oss att i framtiden utveckla våra gemensamma förmågor. Därför är det viktigt att vi har en långsiktig planering i dessa frågor. Vi har också under 2014 påbörjat en översyn av all utbildning i underrättelse- och säkerhetstjänst. Det gör vi för att

säkerställa att Försvarsmaktens personal har rätt kompetens i en förändrad och utvecklad Försvarsmaktsorganisation. Välutbildad personal med hög kompetens är avgörande för den samlade förmågan inom underrättelse- och säkerhetstjänsten.

Must anordnar också särskilda möten med chefer inom underrättelse- och säkerhetsområdet i Försvarsmakten. På dessa möten diskuterar vi förmågeutveckling och åtgärder. Ett genomgående tema under 2014 har varit utvecklingen av det som kallas ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) och hur Sveriges förmåga skall utvecklas och vidmakthållas i samklang med den internationella utvecklingen.

Must ansvarar för Sveriges försvarsattachéer. Under 2014 har vi haft 25 residenta försvarsavdelningar, med så kallade sidoackrediteringar till ytterligare 24 länder. Därtill finns åtta resande försvarsattachéer, som är baserade i Sverige.



Huvudmannskapet för Sveriges försvarsattachéer

Försvarsattachéerna är en resurs för Must

Under 2014 har försvarsattachéerna fortsatt vara en viktig resurs för underrättelseproduktionen vid Must. Utöver detta har flertalet försvarsavdelningar gjort viktiga insatser inom det bilaterala främjandearbetet, Försvarmaktens internationella verksamhet i stort, och andra myndigheters internationella uppdrag. I förekommande fall har försvarsattachéerna även bidragit till projekt inom försvarsmaterielexporten.

Den årliga inriktningen av försvarsavdelningarna ägde som vanligt rum i slutet av januari. Då samlas samtliga attachéer i Stockholm för att under en veckas tid genomföra inriktningsdialoger i samverkan med företrädare för Regeringskansliet, andra ledningar inom Högkvarteret, och myndig-

heterna Försvarexportmyndigheten, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut. Must håller även i den utbildning som attachéerna genomgår innan de tillträder sin tjänst. Under 2014 genomförde sju blivande attachéer utbildningen. Därutöver har Must genomfört utbildning för nya assistenter till ett antal försvarsavdelningar.

Inspektioner och kontroller avseende förvaltning och säkerhet har genomförts vid ett antal försvarsavdelningar. Kontrollerna bidrar till det löpande arbetet avseende säkerhet och arbetsmiljö för attachéverksamheten samt till att utveckla samarbetet med ambassaderna i dessa frågor. Resultatet har visat på ett minskande antal problemområden jämfört med tidigare år samt att säkerhetsmedvetandet vid försvarsavdelningarna har ökat.



Tillsyn av Must

Att följa och respektera lagar och förordningar är en självklarhet för Must, som måste ha både uppdragsgivarnas och allmänhetens förtroende. Allmänheten kan inte ha detaljerad insyn i Must och dess verksamhet. Det beror på behovet att hemlighålla organisationens förmåga och metoder – inte minst med hänsyn till hotet från utländska underrättelseaktörer. Dessutom är ofta de underrättelserapporter och säkerhetsskyddsåtgärder som Must producerar sekretessbelagda. Frågor om sekretess och säkerhetsskydd är reglerade i lagstiftning. Tillsynen från tillsynsmyndigheterna är ett sätt att garantera utomstående insyn i vad Must gör utan att det äventyrar säkerheten.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Under 2014 har Must vid flera tillfällen granskats av Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN), som kontrollerar att försvarsunderrättelseverksamheten bedrivs i enlighet med lagen och förordningen om försvarsunderrättelseverksamhet. SIUN granskar också behandling av personuppgifter enligt lagen om behandling av personuppgifter i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst

”MUST bedriver försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst. Den lag som är av grundläggande betydelse när Must bedriver försvarsunderrättelseverksamhet är lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet.”

Foto: Försvarsmakten

(även kallad PUL UNDSÄK). I något fall har SIUN haft synpunkter på verksamheten. Must gör alltid en analys av sådana synpunkter och vidtar de åtgärder som behövs. Under 2014 har Must också gjort en intern uppföljning av genomförda åtgärder med anledning av synpunkter från SIUN före 2014. De granskningar som genomförts under 2014 har varit relativt omfattande och varje granskningstillfälle har förberetts noga med inspektionens kansli innan själva granskningstillfällena. Granskningarna är ett bra stöd för Must eftersom de tillför ytterligare perspektiv på verksamheten, som är svåra att få på annat sätt. Dessutom får Must stöd i att bedöma vilken typ av verksamhet som faller under lagen om försvarsunderrättelseverksamhet.

Datainspektionen

Att Must verksamhet följer PUL UNDSÄK kontrolleras även av Datainspektionen (DI). DI meddelade under 2013 ett antal förelägganden och ett påpekande som rör Must personuppgiftshandling enligt den lagen. Must har under 2014 fortsatt arbetet med att vidta åtgärder för att möta kraven från DI. Bland annat har en ny försvarsmaktsintern författning beslutats, nya rutiner för personuppgiftsbehandling fastställts, utbildning har genom-

förts och en särskild referens- och granskningsgrupp organiserats. Arbetet med att vidta åtgärder fortsätter vi med under 2015.

Dialog med uppdragsgivarna

Dialogen med Regeringskansliet, främst genom Enheten för samordning av försvarsunderrättelsefrågor (SUND) på Försvarsdepartementet, säkerställer att underrättelseprodukterna motsvarar förväntningarna och anpassas när verkligheten ställer nya krav. Motsvarande dialog sker också med andra staber och ledningar i Högkvarteret. Musts ekonomiska redovisning och efterlevnad av förvaltningskrav granskas framför allt av Riksrevisionen och genom försvarsmaktsinterna processer.

Läs mer om kontrollorganen på:

www.siun.se respektive
www.datainspektionen.se

DI: Datainspektionen
SIUN: Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten
SUND: Enheten för samordning av försvarsunderrättelsefrågor vid Försvarsdepartementet



Foto: Försvarsmakten

Must utåt

Information om Must har två huvudsakliga målgrupper: allmänheten och Försvarsmakten. Must har liksom all annan offentlig verksamhet en skyldighet att kommunicera saklig information om sin verksamhet. Under 2014 fortsatte vi därför att sprida information om vårt uppdrag och verksamhet. Bland annat deltog vi i Folk och Försvars Rikskonferens i Sälen i januari, och under Politikerveckan i Almedalen i juli.

Inom Försvarsmakten är det viktigt att alla som arbetar i myndigheten vet vad Musts uppgift och ansvar är. Därför startades året med en längre intervju med C Must Gunnar Karlson, i Försvarsmaktens egen tidning "Försvarets Forum". Artikeln syftade till att övriga Försvarsmakten skulle få lära känna C Must och den verksamhet som bedrivs vid Must.

Under Almedalsveckan deltog Gunnar Karlson i två olika sammanhang. I ett seminarium med titeln "Hur bemöter vi cyberspionaget mot Sverige"

deltog han tillsammans med generaldirektörerna för Säkerhetspolisen (Säpo), Försvarets radioanstalt (FRA) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Seminariet uppmärksammades även i en rad svenska tryckta och webbaserade medier. Must bjöd även in till ett seminarium inom ramen för 20-årsjubileumet. Under rubriken "Larmklocka i rikets tjänst – 20 år av militär under rättelse- och säkerhetstjänst" lyftes olika aspekter av Must uppdrag och verksamhet upp. Seminariet följdes av ett mingel där ett antal Mustmedarbetare deltog och fanns tillgängliga för frågor.

2014 års säkerhetspolitiska utveckling har föranlett att allmänhet och journalister sökt kommentarer från Must. På grund av sekretess har Must ibland vid sådana tillfällen varit förhindrade att svara eller kommentera frågor och påståenden. Det är framför allt med hänsyn till att vi behöver skydda vår inriktning, metoder och källor, som vi i många fall inte kan svara på mediernas och allmänhetens förfrågningar.

Must 20 år!

2014 var året då Must hade 20-årsjubileum. Must i sin nuvarande form bildades den 1 juli 1994. Militär underrättelse- och säkerhetstjänst är dock en betydligt äldre företeelse än så. I Sverige räknar vi 1905 som det år då Försvarmakten grundlade underrättelse- och säkerhetstjänsten i sin moderna form. År 2005 arrangerades ett hundraårsjubileum med olika aktiviteter och publicering av en minneskrift.

Det som räknas som dagens Must tillkom i samband med att Försvarmaktens ledning, dåvarande Generalstaben, omorganiserades till att bli förbandet Högkvarteret. Must bildades genom en sammanslagning av Underrättelse- och säkerhetsledningen, Underrättelse- och Säkerhetskontoret och Kontoret för särskild underrättelseinhämtning. Även om



Foto: Försvarmakten

interna förändringar ägt rum, är det 1994 års Must som utgör grunden för dagens organisation.

Syftet med 20-årsjubileumet har varit att uppmärksamma organisationen Must, men även att skapa förutsättningar för gemensamma aktiviteter över kontors-, avdelnings- och sektionsgränserna. Sådana skapades genom att medarbetarna fick möjlighet att gå på frukostmöten, externa föreläsningar, seminarier, utställningar och studiebesök under året. Många av dessa seminarier gav oss tillfälle till att lära oss mer om vår historia. Samtidigt hade vi flera aktiviteter som även blickade framåt. Under året gavs även en bok ut som beskrev arbetet och utmaningarna i Bosnien under 1990-talet* – en omtyckt gåva för dem som besökte seminariet.

Dagen för skapandet av nuvarande Must, den 1 juli, inföll under Almedalsveckan i Visby. Must arrangerade därför ett eget seminarium med ett efterföljande mingel som tjänade som jubileumsfirande. Under minglet bjöd vi på tårta, och naturligtvis också på Must – det vill säga äppelmust. ■

**Sarajevo – av
brigadgeneral Jan-Gunnar Isberg,
överste Peter Fredriksson och major Jan Söderberg*

Verksamhetsidé och vision

Under året har Must arbetat med att ta fram en verksamhetsidé och vision. Musts verksamhet är mångfacetterad och har många uppdrag. Därför har vi valt en verksamhetsidé som formulerar några centrala tankar om organisationen på ett sätt som är tillgängligt både inom Must och Försvarmakten, men även då vi representeras utåt. Vår vision och verksamhetsidé syftar till att på ett konkret sätt förklara vår verksamhet och hur vi vill utveckla den.

Must verksamhetsidé

- Must ger Regeringen och Försvarmakten unika beslutsunderlag om omvärldsutvecklingen och hot mot Sveriges säkerhet.

- Must bidrar till att Försvarmaktens förmågor utvecklas och att förbanden har en bra hot- och lägesuppfattning. Vi bidrar också till att Försvarmakten och andra myndigheter har rätt nivå på sin säkerhet.
- Must löser sina uppgifter med hög integritet och i samverkan med andra. Vi utvecklar oss kontinuerligt för att kunna möta förändrade krav.

Ett säkrare Sverige i en osäker värld

Must vision



Foto: Carl Martensson/Försvarsmakten

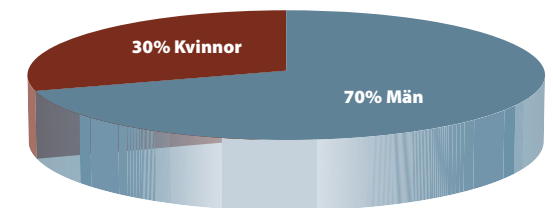
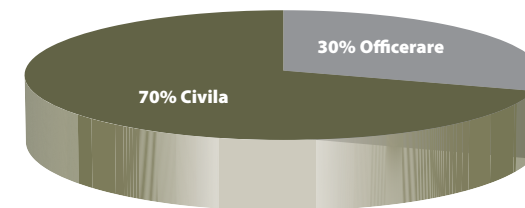
DEL 5 KORTA FAKTA OM MUST

Den svenska Försvarsmakten har i århundraden samlat in och sammanställt information om förhållanden i utlandet och upplevda säkerhotshot, inte minst i krigs- och orostider i Europa. År 1905, under pågående unionskris med Norge, beslutades att inrätta en stående underrättelse-tjänst vid Generalstaben (dåtidens motsvarighet till Högkvarteret).

Det är också 1905 som ofta ses som startpunkten för den moderna eller samtida svenska underrättelsetjänsten. Den svenska säkerhetstjänsten skapades först ett årtionde senare och organiserades även den vid Generalstaben. 1994 bildades som framgår ovan det Must vi har idag.

På Must arbetar experter med olika kompetenser, till exempel statskunskap, militär strategi och taktik, teknik, logistik, språk, HR, ekonomi, juridik, IT och kryptologi. 70% har civil bakgrund. 30% är kvinnor. Militär personal rekryteras oftast inom Försvarsmakten. Lediga tjänster annonseras i press och på Försvarsmaktens hemsida.

Den som är mer intresserad av underrättelse- och säkerhetstjänstens utveckling över tid hittar mer material på Musts hemsida (www.forsvarsmakten.se/must). Det finns idag också ett antal skildringar och fackböcker ute i handeln. ■



ÅRSÖVERSIKT 2014

MILITÄRA UNDERRÄTTELSE- OCH SÄKERHETSTJÄNSTEN



FÖRSVARSMAKTEN

107 85 Stockholm. Tel: 08-788 75 00
www.forsvarsmakten.se